

Αποχαιρετώντας τον Άρι (11-8-2018)

Κώστας Στεργιόπουλος (τομέας ΑΚΕΛ, ΣΕΜΦΕ, ΕΜΠ)

Γνώρισα τον Άρι, αρκετά χρόνια πριν, στις πορείες και τα συλλαλητήρια. Τα τελευταία χρόνια γίναμε συνάδελφοι στο ΕΑΠ για τη διδασκαλία Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης, και μόλις το τελευταίο ακαδημαϊκό έτος (2017-18) είχα τη μεγάλη τύχη και την εμπειρία να συνδιδάξουμε μαθήματα με αντικείμενο την Ιστορία και Φιλοσοφία της επιστήμης στο Πολυτεχνείο. (Ας σημειώσω εδώ ότι το τελευταίο μάθημά του ήταν στις 27 του περασμένου Μαρτίου για την «Θεωρία επικύρωσης του Hempel» και τα παράδοξά της.)

Αλλά ας μη μιλήσω εδώ για το πόσα θα μπορούσα να κερδίσω από τον Άρι, αν η τύχη τα έφερνε αλλιώς ... αν οι πιθανότητες «έπεφταν» στο καλό 50% ... Ας μη μιλήσω, γιατί δεν μπορώ να βρω άλλο τρόπο να αποτιμήσω προσωπικά αυτή την απώλεια δίχως να υπολογίσω τι θα μου στοιχίσει αυτή, δίχως δηλαδή ιδιοτέλεια.

Απ' όλα αυτά –και είναι πολλά– για τα οποία ο Άρις αγωνίστηκε και προσέφερε στους δύσκολους καιρούς μας θέλω μόνο να μιλήσω για μια πτυχή της συμμετοχής του στους κοινωνικούς αγώνες, ενδεικτική της σταθερής προσήλωσής του στα ιδεώδη μιας καλύτερης κοινωνίας. Είναι η ένθερμη συμμετοχή του στις δράσεις της «Λαμπηδόνας», δηλαδή του Κοινωνικού και Πολιτιστικού Κέντρου Βύρωνα, και ειδικότερα στη διδασκαλία μαθημάτων Φιλοσοφίας των Μαθηματικών και της Φυσικής σε μη πανεπιστημιακό κοινό που τολμήσαμε εκεί.

Και εδώ μπορώ να μη μιλήσω εγώ για τον Άρι, καθώς τα έχει πει ο ίδιος. Ας δούμε λοιπόν πώς ο Άρις αποτίμησε –με το ήθος, την εντιμότητα και την αυστηρότητα που τον διέκρινε– αυτή τη συλλογική προσπάθεια, και πώς διερεύνησε αφενός την αναγκαιότητα της μορφωτικής και απελευθερωτικής δράσης των κοινωνικών συλλογικοτήτων και αφετέρου τους περιορισμούς στη δυνατότητα επαφής τους με τον ακαδημαϊκό λόγο.

Παρουσίασε αυτές τις σκέψεις με ανακοίνωσή του στο πλαίσιο ενός «στρογγυλού τραπέζιου», του 9ου Συνεδρίου ΙΦΔΦΕ (12-11-2016), με θέμα τη Λαμπηδόνα.¹ Ένα μήνα μετά (10-12-2016), μας έστειλε το πλήρες κείμενο της ανακοίνωσης για να περιληφθεί στα πρακτικά του Συνεδρίου. Γράφει λοιπόν εκεί, μεταξύ άλλων:

Θα περιοριστώ στην παρουσία της Φιλοσοφίας και της Ιστορίας των Επιστημών στη «Λαμπηδόνα». Είχα την τύχη να παραστώ σε μερικές τέτοιες βραδιές και να είμαι ο κύριος ομιλητής σε λίγες. Αυτά που θα πω είναι, εν μέρει, απόσταγμα αυτών των εμπειριών.

[...]

Στις καλές περιπτώσεις, και τέτοιες φιλοξενεί συχνά η «Λαμπηδόνα», ο ειδικός της φιλοσοφίας ή της ιστορίας των επιστημών συναντά προκλήσεις που οδηγούν σε γόνιμο αναστοχασμό. Και

---

¹ Η θεματική του στρογγυλού τραπεζιού ήταν «Ο ρόλος της Ιστορίας και της Φιλοσοφίας των Επιστημών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα ενός κοινωνικού κέντρου. Η περίπτωση του Κοινωνικού - Πολιτιστικού Κέντρου Βύρωνα 'η Λαμπηδόνα'». Φιλοξενήθηκε στο 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ιστορίας Φιλοσοφίας και Διδακτικής των Φυσικών Επιστημών (Αθήνα, Μαράσλειο Διδασκαλείο, 12-11-2016).

οι «καλές περιπτώσεις» δημιουργούνται με αμφίπλευρη προσπάθεια. Ο πανεπιστημιακός που συμμετέχει σε τέτοιες διαδικασίες δεν πρέπει μόνο να απεκδυθεί το μανδύα της αυθεντίας αλλά και να μην υποτιμήσει το κοινό και τους συνομιλητές του. Και ένας τέτοιος τρόπος υποτίμησης είναι η *εσκεμμένη υπεραπλούστευση*. Για παράδειγμα, σε μια παρουσίαση της γενικής σχετικότητας είναι καλό να υπάρχει σε κάποια διαφάνεια η εξίσωση πεδίων του Einstein, εφόσον δίνονται κατάλληλες επεξηγήσεις που δεν προϋποθέτουν γνώσεις διαφορικής γεωμετρίας.

Να κλείσω θίγοντας ένα από τα ερωτήματα που τέθηκαν για αυτό το στρογγυλό τραπέζι. Είναι δυνατή η σύγκληση του θεσμικού ακαδημαϊκού λόγου με τις κινηματικές διαδικασίες των σύγχρονων κοινωνικών υποκειμένων που προτάσσουν και αναζητούν την κοινωνική χειραφέτηση;

Νομίζω πως όχι!

Το σύγχρονο πανεπιστήμιο, *ως θεσμός*, δεν είναι δυνατόν να σταθεί στο πλευρό κινημάτων που αναζητούν την κοινωνική χειραφέτηση. Και τούτο γιατί τα σύγχρονα πανεπιστήμια έχουν σταδιακά απολέσει το καθεστώς τους ως αυτοδιοικούμενα ιδρύματα και τείνουν να υποταχθούν στις επιταγές του κυρίαρχου οικονομικού συστήματος.

Οι ακαδημαϊκές αξίες που συνήθιζαν να διέπουν τις δραστηριότητες της έρευνας και της εκπαίδευσης έχουν σταδιακά θυσιαστεί για χάρη της εργαλειακής αξίας της οικονομικής ωφελιμότητας.

- Αντί για έρευνα, στα προϊόντα της οποίας υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση, τα πανεπιστήμια τώρα απαιτείται να παράγουν πνευματική ιδιοκτησία.
- Αντί για επιστήμονες που είναι ελεύθεροι πολίτες, τα πανεπιστήμια τώρα απαιτείται να παράγουν ανθρώπινο κεφάλαιο που θα συμβάλλει στην ανάπτυξη της λεγόμενης «κοινωνίας της γνώσης» με δεδομένο τον πίνακα αξιών της.
- Αντί για εκπαίδευση, τα πανεπιστήμια τώρα απαιτείται να προσφέρουν κατάρτιση για εργασία, έστω προσωρινή ή αβέβαιη. Και οι σπουδαστές των πανεπιστημίων θεωρούνται καταναλωτές υπηρεσιών εκπαίδευσης που προετοιμάζονται, με αυτόν τον τρόπο, για ένταξη στον οικονομικό ανταγωνισμό.

Για να «ανοιχτεί» το σύγχρονο πανεπιστήμιο στα κοινωνικά κινήματα πρέπει να αλλάξει θεσμικά. Και οι πανεπιστημιακοί, *ως σώμα*, όχι *ως άτομα*, μάλλον δεν θα βοηθήσουν σε τέτοια κατεύθυνση. Ούτε, εξ όσων γνωρίζω, ποτέ βοήθησαν σε τέτοιες κατευθύνσεις.

Έτσι τελειώνει η ανακοίνωση του Άρι.

Ίσως και να ‘ναι το τελευταίο κείμενό του που θεωρούσε έτοιμο προς δημοσίευση...

Τιμώντας σήμερα τη μνήμη του, *ας διαφυλάξουμε για πάντα την πολύτιμη παρακαταθήκη που μας άφησε: Ας ακολουθούμε, ως υπόδειγμα και οδηγό για μια στάση ζωής και κοινωνικής συνείδησης που τόσο έχουμε ανάγκη, τις αρχές που ανυποχώρητα ακολούθησε στην πράξη και τον στοχασμό του ο Άρις.*